

ความเห็นส่วนตัว
ของ นายนครินทร์ เมฆไตรรัตน์ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยที่ ๙/๒๕๖๖

เรื่องพิจารณาที่ ๑๐/๒๕๖๖

วันที่ ๑๔ เดือน มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๖๖

ระหว่าง { ศาลอาญา ผู้ร้อง
- ผู้ถูกร้อง

ประเด็นวินิจฉัย

ประมวลรัษฎากร มาตรา ๙๐/๕ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๙
วรรคสอง หรือไม่

ความเห็น

รัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ เป็นบทบัญญัติในหมวด ๓ สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย
โดยมาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “การตรากฎหมายที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของ
บุคคลต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ในกรณีที่รัฐธรรมนูญมิได้บัญญัติเงื่อนไขไว้
กฎหมายดังกล่าวต้องไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควร
แก่เหตุ และจะกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลมิได้ รวมทั้งต้องระบุนเหตุผลความจำเป็น
ในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพไว้ด้วย” วรรคสอง บัญญัติว่า “กฎหมายตามวรรคหนึ่ง ต้องมีผลใช้บังคับ
เป็นการทั่วไป ไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง”
และมาตรา ๒๙ วรรคสอง บัญญัติว่า “ในคดีอาญา ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มี
ความผิด และก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้น
เสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้”

ประมวลรัษฎากร มาตรา ๙๐/๕ บัญญัติว่า “ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดตามหมวดนี้เป็น
นิติบุคคล ถ้าการกระทำความผิดของนิติบุคคลนั้นเกิดจากการสั่งการหรือการกระทำของกรรมการหรือ
ผู้จัดการ หรือบุคคลใดซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลนั้น หรือในกรณีที่บุคคลดังกล่าว

มีหน้าที่ต้องสั่งการหรือกระทำการและละเว้นไม่สั่งการหรือไม่กระทำการจนเป็นเหตุให้นิติบุคคลนั้นกระทำความผิด ผู้นั้นต้องรับโทษตามที่บัญญัติไว้สำหรับความผิดนั้น ๆ ด้วย”

ข้อโต้แย้งที่ว่า ประมวลรัษฎากร มาตรา ๙๐/๕ บัญญัติให้กรรมการหรือผู้จัดการ หรือบุคคลอื่นใดซึ่งได้รับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลที่ได้สั่งการหรือกระทำการ หรือในกรณีที่บุคคลดังกล่าวมีหน้าที่ต้องสั่งการหรือกระทำการและละเว้นไม่สั่งการหรือไม่กระทำการจนเป็นเหตุให้นิติบุคคลนั้นกระทำความผิด ผู้นั้นต้องรับโทษตามที่บัญญัติไว้สำหรับความผิดนั้นด้วย เป็นเหตุให้พนักงานอัยการใช้อำนาจตามบทบัญญัติดังกล่าวยื่นฟ้องบุคคลดังกล่าวเป็นจำเลยต่อศาล และเมื่อถูกฟ้องเป็นจำเลยแล้ว หากไม่มีหลักทรัพย์ในการประกันตัวจะต้องถูกคุมขังปราศจากเสรีภาพ กรณีจึงเป็นการบัญญัติให้ภาระการพิสูจน์ความบริสุทธิ์ตกแก่จำเลยซึ่งมีชื่อเป็นเพียงกรรมการ ขัดต่อหลักนิติธรรม เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ และกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และยังขัดต่อการดำเนินคดีอาญาที่โจทก์มีภาระในการพิสูจน์ ขัดต่อข้อสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิดตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๙ วรรคสอง เห็นว่า นิติบุคคลเป็นบุคคลที่กฎหมายรับรองสถานะและให้สิทธิและหน้าที่เสมือนเช่นบุคคลธรรมดา ยกเว้นสิทธิหรือหน้าที่บางประการ ซึ่งโดยสภาพพึงมีได้เฉพาะบุคคลธรรมดาเท่านั้น ด้วยเหตุที่นิติบุคคลเป็นบุคคลที่กฎหมายจัดตั้งขึ้น การแสดงเจตนาหรือความประสงค์ของนิติบุคคลย่อมเป็นการแสดงออกผ่านผู้ทำการแทนนิติบุคคล การแสดงเจตนาหรือความประสงค์ของผู้ทำการแทนนิติบุคคลจะมีผลผูกพันนิติบุคคลและถือเสมือนว่าเป็นการกระทำของนิติบุคคลย่อมต้องมืองค์ประกอบหลักสำคัญอยู่สองประการ ได้แก่ การแสดงเจตนา นั้นต้องอยู่ภายใต้ขอบเขตวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งนิติบุคคล และผู้แสดงเจตนาเป็นผู้มีอำนาจกระทำการแทนนิติบุคคลหรือเป็นผู้ที่ได้รับมอบหมายให้กระทำแทนนิติบุคคล ในกรณีที่นิติบุคคลกระทำการที่ฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติแห่งกฎหมายแล้ว นิติบุคคลนั้นย่อมต้องมีความรับผิดชอบในทางกฎหมายเช่นเดียวกัน และขณะเดียวกันในบางกรณีผู้ทำการแทนนิติบุคคลอาจต้องรับผิดชอบร่วมกันกับนิติบุคคลด้วย ความรับผิดชอบตามกฎหมายนี้มีได้ทั้งความรับผิดชอบในทางแพ่งและความรับผิดชอบในทางอาญา

สำหรับความรับผิดชอบในทางอาญาของผู้แทนนิติบุคคล ก่อนที่จะมีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่เกี่ยวกับความรับผิดชอบในทางอาญาของผู้แทนนิติบุคคล ซึ่งมีผลเป็นการแก้ไขบทบัญญัติแห่งกฎหมายจำนวนเจ็ดสิบหกฉบับ ซึ่งรวมถึงประมวลรัษฎากร มาตรา ๙๐/๕ ที่ว่าด้วยความรับผิดชอบในทางอาญาของผู้แทนนิติบุคคลในกรณีที่นิติบุคคลเป็นผู้กระทำความผิดตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ว่าด้วยภาษีอากร กล่าวคือ แต่เดิมมาตรา ๙๐/๕ บัญญัติว่า “ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดซึ่งต้องรับโทษตามหมวดนี้เป็นนิติบุคคล กรรมการผู้จัดการ ผู้จัดการ หรือผู้แทนของนิติบุคคลนั้น ต้องรับโทษ

ตามที่บัญญัติไว้สำหรับความผิดนั้น ๆ ด้วย เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าตนมิได้ยินยอมหรือมีส่วนในการกระทำความผิดของนิติบุคคลนั้น” เช่นนี้ถือเป็นบทบัญญัติที่กำหนดให้ผู้เป็นกรรมการผู้จัดการ ผู้จัดการ หรือผู้แทนของนิติบุคคลต้องรับโทษสำหรับความผิดที่นิติบุคคลได้กระทำขึ้นในทันที ซึ่งเป็นการสันนิษฐานไว้แต่แรกแล้วว่ากรรมการผู้จัดการ ผู้จัดการ หรือผู้แทนของนิติบุคคลนั้นได้กระทำความผิดรวมกันกับนิติบุคคลด้วย อันมีผลเป็นการผลักภาระในการพิสูจน์ความบริสุทธิ์ไปยังกรรมการผู้จัดการ ผู้จัดการ หรือผู้แทนของนิติบุคคลทั้งหมดทุกคนที่ต้องพิสูจน์ว่าตนมิได้ยินยอมหรือมีส่วนในการกระทำความผิดของนิติบุคคล และหากพิสูจน์ไม่ได้ก็ย่อมต้องรับโทษตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ ทั้งนี้ ตามนัยคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ได้วินิจฉัยว่า พระราชบัญญัติขายตรงและตลาดแบบตรง พ.ศ. ๒๕๔๕ มาตรา ๕๔ เฉพาะในส่วนที่สันนิษฐานให้กรรมการผู้จัดการ ผู้จัดการ หรือบุคคลใดซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลนั้น ต้องรับโทษทางอาญาร่วมกับการกระทำความผิดของนิติบุคคล โดยไม่ปรากฏว่าการกระทำหรือเจตนาประการใดอันเกี่ยวกับการกระทำความผิดของนิติบุคคลนั้น ชัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๓๙ วรรคสอง เป็นอันใช้บังคับไม่ได้ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๖ และต่อมาศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยในลักษณะดังกล่าวทำนองเดียวกัน คือ พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. ๒๕๓๗ มาตรา ๗๔ พระราชบัญญัติการประกอบกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. ๒๕๔๔ มาตรา ๗๘ พระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. ๒๕๐๙ มาตรา ๒๘/๔ และพระราชบัญญัติปู้ย พ.ศ. ๒๕๑๘ มาตรา ๗๒/๕ ชัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๓๙ วรรคสอง เป็นอันใช้บังคับไม่ได้ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๖ ดังนั้น เพื่อแก้ไขบทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าวและกฎหมายอื่นที่มีบทบัญญัติในลักษณะเดียวกันมิให้ชัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่เกี่ยวกับความรับผิดในทางอาญาของผู้แทนนิติบุคคล พ.ศ. ๒๕๖๐

ต่อมาเมื่อมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่เกี่ยวกับความรับผิดในทางอาญาของผู้แทนนิติบุคคล พ.ศ. ๒๕๖๐ โดยมาตรา ๓ (๒) ให้แก้ไขเพิ่มเติมประมวลรัษฎากร มาตรา ๙๐/๕ เป็น “ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดตามหมวดนี้เป็นนิติบุคคล ถ้าการกระทำความผิดของนิติบุคคลนั้นเกิดจากการสั่งการหรือการกระทำของกรรมการหรือผู้จัดการ หรือบุคคลใดซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลนั้น หรือในกรณีที่บุคคลดังกล่าวมีหน้าที่ต้องสั่งการหรือทำการและละเว้นไม่สั่งการหรือไม่ทำการจนเป็นเหตุให้นิติบุคคลนั้นกระทำความผิด ผู้นั้นต้องรับโทษตามที่บัญญัติไว้สำหรับความผิดนั้น ๆ ด้วย” จากบทบัญญัติดังกล่าวข้างต้นเห็นว่า กฎหมายมุ่งประสงค์ที่จะให้

กรรมการผู้จัดการ ผู้จัดการ หรือบุคคลซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลร่วมรับผิดชอบในความผิดที่นิติบุคคลนั้นได้ก่อขึ้นเฉพาะกรณีที่ตนมีส่วนเกี่ยวข้องจนเป็นเหตุให้นิติบุคคลกระทำความผิดเท่านั้น ภายใต้หลักการที่ว่านิติบุคคลเป็นบุคคลสมมุติตามกฎหมาย การกระทำหรือการก่อนิติสัมพันธ์ใด ๆ ของนิติบุคคลนั้นมีอาจกระทำการได้ด้วยตนเอง หากปราศจากการกระทำของผู้มีอำนาจกระทำการแทนนิติบุคคล หรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายให้มีอำนาจกระทำการแทนนิติบุคคล ซึ่งบทบัญญัติที่แก้ไขเพิ่มเติมใหม่นี้ได้มีหลักการที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม กล่าวคือ หากมีกรณีโจทก์ผู้ฟ้องคดีได้กล่าวหาว่านิติบุคคลกระทำความผิด โจทก์มีหน้าที่ในการพิสูจน์ว่าความผิดเช่นนั้นเกิดจากการสั่งการหรือการกระทำ หรือละเว้นไม่สั่งการหรือไม่กระทำการของกรรมการ ผู้จัดการ หรือบุคคลซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคล จึงจะมีผลทำให้กรรมการ ผู้จัดการ หรือบุคคลซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลนั้นรับโทษตามกฎหมาย แต่หากพิสูจน์มิได้ว่าการกระทำความผิดของนิติบุคคลเกิดขึ้นจากการสั่งการหรือการกระทำ หรือละเว้นไม่สั่งการหรือไม่กระทำการของกรรมการ ผู้จัดการ หรือบุคคลซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลนั้น บุคคลดังกล่าวก็ไม่จำเป็นต้องรับโทษตามบทบัญญัตินี้แต่อย่างใด ซึ่งแตกต่างจากบทบัญญัติเดิมที่ต้องรับผิดชอบในทันที

การที่ประมวลรัษฎากร มาตรา ๔๐/๕ บัญญัติให้กรรมการ ผู้จัดการ หรือบุคคลอื่นซึ่งได้รับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลรับโทษเป็นการบัญญัติให้บุคคลดังกล่าวรับโทษเฉพาะกรณีที่ความผิดเกิดจากการสั่งการ หรือการกระทำ หรือละเว้นไม่สั่งการหรือไม่กระทำการจนเป็นเหตุให้นิติบุคคลกระทำความผิดเท่านั้น มิได้บัญญัติให้ต้องรับโทษในทันทีที่มีการฟ้องนิติบุคคลเหมือนเช่นในบทบัญญัติเดิมที่กำหนดให้บุคคลต้องรับผิดชอบในทางอาญาโดยอาศัยสถานะของบุคคลมาเป็นเงื่อนไขในการลงโทษทางอาญา ขณะเดียวกันกรรมการ ผู้จัดการ หรือบุคคลซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลที่ถูกฟ้องคดีในฐานะจำเลย ยังคงสามารถนำพยานหลักฐานมาเสนอต่อศาลเพื่อพิสูจน์ได้ว่าตนมิได้สั่งการ หรือการกระทำ หรือละเว้นหน้าที่ของตนจนทำให้เกิดการกระทำความผิดขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับหลักความรับผิดชอบในทางอาญาที่ว่าบุคคลย่อมต้องรับผิดชอบในทางอาญาในผลแห่งการกระทำของตน และในการนี้ศาลที่มีเขตอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีย่อมต้องรับฟังพยานหลักฐานของโจทก์ว่ามีน้ำหนักเพียงพอที่จะลงโทษจำเลยได้ ซึ่งหากพยานหลักฐานของโจทก์ไม่มีน้ำหนักเพียงพอที่จะลงโทษจำเลยได้ ศาลย่อมต้องยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้แก่จำเลยเป็นไปตามหลักการยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้แก่จำเลยที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๒๒๗ ที่กำหนดให้ศาลใช้ดุลพินิจวินิจฉัยชี้ขาดน้ำหนักพยานหลักฐานทั้งปวง อย่าพิพากษาลงโทษจนกว่าจะแน่ใจว่ามีการกระทำผิดจริงและจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้น เมื่อมีความสงสัยตามสมควรว่าจำเลยได้กระทำผิดหรือไม่

ให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้จำเลย การนี้จึงเห็นได้ว่าบทบัญญัติมาตรา ๙๐/๕ แห่งประมวล
รัษฎากรนี้ จึงมิใช่บทสันนิษฐานความผิดของกรรมการ ผู้จัดการ หรือบุคคลซึ่งมีหน้าที่หรือต้อง
รับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลให้ต้องรับผิดชอบร่วมกับนิติบุคคลในทันทีที่มีการกล่าวหาว่านิติบุคคล
กระทำความผิด และมีได้เป็นบทบัญญัติที่มีผลเป็นการผลักภาระในการพิสูจน์แก่กรรมการ ผู้จัดการ
หรือบุคคลซึ่งมีหน้าที่หรือต้องรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลแต่อย่างใด ประกอบกับในระหว่างที่
กระบวนการพิจารณาคดีอาญาดำเนินอยู่นั้น บุคคลที่ถูกฟ้องคดีในฐานะจำเลยย่อมได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อน
ว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ และยังคงมีสิทธิตามกฎหมายในฐานะจำเลยเช่นเดียวกับจำเลยในคดีอื่น ทั้งยังมีสิทธิ
ในการต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ ดังนั้น การที่ประมวลรัษฎากร มาตรา ๙๐/๕ บัญญัติให้ในกรณีที่ผู้กระทำ
ความผิดตามหมวดนี้เป็นนิติบุคคล ถ้าการกระทำความผิดของนิติบุคคลนั้นเกิดจากการสั่งการ หรือ
การกระทำของกรรมการผู้จัดการ หรือบุคคลใดซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลนั้น
หรือในกรณีที่บุคคลดังกล่าวมีหน้าที่ต้องสั่งการหรือกระทำการและละเว้นไม่สั่งการหรือไม่กระทำการ
จนเป็นเหตุให้นิติบุคคลนั้นกระทำความผิด ผู้นั้นต้องรับโทษตามที่บัญญัติไว้สำหรับความผิดนั้น ๆ ด้วยนั้น
ไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ ไม่กระทบต่อ
ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ทั้งยังมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไปไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีหนึ่งหรือ
แก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง ประกอบกับไม่ขัดต่อหลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลย
ไม่มีความผิด กรณีจึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๙ วรรคสอง

อาศัยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงเห็นว่า ประมวลรัษฎากร มาตรา ๙๐/๕ ไม่ขัดหรือแย้ง
ต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๙ วรรคสอง

(นายนครินทร์ เมฆไตรรัตน์)

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ